

BIJLAGE 1 E-MAIL RIJKSDIENST VOOR CULTUREEL ERFGOED

Van: [REDACTED] <[REDACTED]@cultureelerfgoed.nl>

Verzonden: dinsdag 30 mei 2023 14:06

Aan: [REDACTED] <c.bakker@hoorn.nl>

Onderwerp: RE: beladen erfgoed J.P. Coen in Hoorn

Beste [REDACTED],

Prettig zojuist telefonisch kennis te hebben gemaakt.

Zoals kort toegelicht is er bij ons begrip voor de complexiteit en gevoeligheid in de discussie rond het standbeeld voor JP Coen in Hoorn. Goed te horen dat de gemeente Hoorn de dialoog aan gaat met inwoners en andere belanghebbenden. De RCE kan bijdragen aan het gesprek en het te volgen proces door gesprekspartners aan te dragen en/of voorbeelden en kennis op het gebied van cultureel erfgoed in te brengen.

Hieronder schets ik alvast toe hoe de RCE hierover adviseert. Met daarbij verschillende aandachtspunten toegelicht.

Ik hoop dat dit behulpzaam is. Mochten er vragen zijn hoor ik het natuurlijk graag.

Hartelijke groet,

[REDACTED]

Omgang controversiële standbeelden of gedenktekens (intern adviesrichtlijn RCE 26-07-2022).

Verplaatsing van het standbeeld/ gedenkteken sluit ik niet op voorhand uit, mits voorafgaand aan de besluitvorming een open dialoog heeft plaatsgevonden waarin onder andere de verschillende waarden en betekenissen die aan het standbeeld/ gedenkteken toe te kennen zijn en de diverse belangen zorgvuldig onderzocht, besproken en afgewogen zijn. Zoals in mijn [verplaatsingsbeleid](#) staat aangegeven, ben ik over het algemeen geen voorstander van het verplaatsen van rijksmonumenten, omdat een monument meestal historisch verbonden is aan de plek en zijn omgeving. Er zijn echter situaties denkbaar waarin ik daarin een andere afweging maak. Maatschappelijke onrust kan een gegronde reden zijn.

Ook is het een relevant en praktisch gegeven dat standbeelden/ gedenktekens over het algemeen makkelijker verplaatsbaar zijn dan andersoortige monumenten. Vandaar dat deze relatief vaak niet meer op hun plaats van eerste oprichting staan.

Graag doe ik u een aantal aanbevelingen die helpen om tot een goed afgewogen en breed gedragen besluit te kunnen komen.

Aanbevelingen

- Laat door de eigenaar een brede verkenning uitvoeren die inzicht geeft in de verschillende waarden en betekenissen die aan het standbeeld/ gedenkteken toe te kennen zijn. Hierbij kunnen stedenbouwkundige, kunsthistorische, historische en maatschappelijke waarden en betekenissen onderzocht worden. Ik vraag daarbij uw aandacht voor de betekenis van de afgebeelde (historische) persoon, de initiatiefnemers van de oprichting van het beeld, en wat dat zegt over de tijd en maatschappij waarin dat plaatsvond, de geschiedenis van het beeld en hoe de waardering/ beleving ervan in de loop van de tijd is geweest, wat het beeld heeft meegemaakt en de artistieke/ esthetische en materiële waarde van het beeld.

Aangaande materiaal-technische aspecten en de waardering van het object kan advies ingewonnen worden bij de RCE. Bepaal welke waarden en betekenissen van belang zijn en

een doorslaggevende rol spelen in het te voeren dialoog over eventuele verplaatsing van het monument.

- Organiseer een open dialoog met betrokken instanties en maatschappelijk betrokkenen zoals burgers en lokale historische verenigingen, waarin bovenstaande besproken wordt en daarnaast aandacht wordt geschonken aan de bezwaren en emoties die bij het standbeeld leven en hoe met onderstaande opties recht gedaan kan worden aan die bezwaren en emoties.

In het dialoog kunnen onder andere de volgende opties de revue passeren:

1. Het beeld/ gedenkteken laten staan met toevoeging van nieuwe, aanvullende of verbeterde informatie (bijvoorbeeld informatieborden) over de tot standkoming van het beeld/ gedenkteken in zijn oorspronkelijke en hedendaagse context. In dit geval is er sprake van een educatieve functie.
2. Het beeld/ gedenkteken en/ of zijn context aanpassen door bijvoorbeeld een nieuw (tegen)beeld of element toe te voegen, een (jaarlijkse) herdenkingsdag te initiëren of performances uit te voeren.
3. Het beeld/ gedenkteken laten staan inclusief eventuele aantastingen, zoals bekladding met verf of sloop dan wel beschadiging van onderdelen, als fysieke getuigen van het verleden en de beleving van het beeld. De aantastingen voegen dan een extra betekenislaag toe. Dit leidt ertoe dat het debat over ongelijkheid, racisme, ed. gevoerd kan blijven. Het krijgt zo eveneens een educatieve functie. Een extra informatiebord over de tot standkoming van het beeld/ gedenkteken, zijn oorspronkelijke en de huidige verschijning kan hierbij van toegevoegde waarde zijn. Wees u hierbij er wel van bewust dat het beschadigen of vernielen van een rijksmonument verboden en strafbaar is. Het in standhouden van eventuele aantastingen, kan ertoe leiden dat de status als rijksmonument opgeheven wordt. Als de 'protest-toevoeging' daarentegen als betekenisvol kan worden aangemerkt en niet als beschadiging, zou het wellicht als een wijziging van het rijksmonument kunnen worden aangemerkt die via een omgevingsvergunning kan worden gelegaliseerd. In dit kader zal ook bekeken moeten worden wat de effecten zijn van het handhaven van de aantastingen aan het standbeeld/ gedenkteken op de directe omgeving.
4. Het standbeeld/ gedenkteken verplaatsen naar een museum, herdenkingspark, of iets dergelijks. Om het verhaal van het beeld/ gedenkteken levendig te houden, adviseer ik u om op de nieuwe locatie extra informatie te geven over het ontstaan en de geschiedenis van het beeld/ gedenkteken en waarom het verplaatst is.
5. Het bewust achterwege laten van onderhoud en investeringen aan het standbeeld/ gedenkteken. Dit heeft tot gevolg dat de betekenis/ erfgoedwaarde van het rijksmonument verandert.

- Onderzoek tevens of er sprake is van auteursrecht en of dit van invloed is op de eventuele verplaatsing of aanpassing van het beeld.

- Laat, indien gekozen wordt voor behoud van het standbeeld/ gedenkteken met aanpassingen, een breed gedragen ontwerp maken. Bedenk dat aanpassingen aan het standbeeld/ gedenkteken vergunningplichtig zijn.

- Documenteer alle eventuele ontsieringen, toevoegingen, protesten en beschadigingen van het beeld om over de lange termijn een beeld te krijgen van de maatschappelijke beleving en reactie op het standbeeld/ gedenkteken.

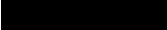
Als uiteindelijk na een zorgvuldig gevoerd proces besloten wordt om tot verplaatsing over te gaan, dan adviseer ik u de volgende stappen uit te laten voeren:

- Stel een plan van aanpak voor verplaatsing op inclusief uiteenzetting van gevolgd proces om tot verplaatsing over te gaan en argumentatie voor de keuze van de nieuwe locatie. Waar komt het beeld nu te staan? Komt het daar ruimtelijk gezien voldoende tot zijn recht? Is hiermee de maatschappelijke discussie recht gedaan? Ik maak u erop attent

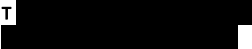
dat het bevoegd gezag, ingeval van het gedeeltelijk of volledig verplaatsen van een beschermd monument op grond van het verdrag van Granada voorzorgsmaatregelen moet treffen voor het demonteren, het overbrengen en de herbouw van het monument op de nieuwe locatie. Dit wordt geborgd door middel van aan de omgevingsvergunning te verbinden voorschriften.

- Laat een technisch verplaatsingsbestek opstellen met daarin onder andere aandacht voor eventueel achterblijvende fundamenteën.
- Laat de verplaatsing en herbouw in woord en beeld goed documenteren en archiveer het document voor toekomstige generaties. Stel daarnaast nadat de verplaatsing is voltooid, de RCE op de hoogte, zodat dit in het monumentenregister verwerkt kan worden.
- Bepaal of op de locatie van het verwijderde beeld een nieuw beeld of object opgericht moet worden. De stedenbouwkundige omgeving van het beeld kan om een dergelijke nieuwe toevoeging vragen.
- Leg vast wie verantwoordelijk is voor het onderhoud en beheer van het verplaatste (en eventueel nieuwe) beeld.

Tenslotte maak ik u er op attent dat mocht er gekozen worden voor een opstelling in een (openlucht)museum of anderszins binnen, de status als rijksmonument kan komen te vervallen. Dit zal zeker het geval zijn als het in die opstelling een roerende zaak wordt. Tevens wijs ik u erop dat het verwijderen dan wel verplaatsen van het standbeeld/ gedenkteken vergunningplichtig is.

adviseur architectuurhistorie

.....
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Smallepad 5 | 3811 MG | Amersfoort
Postbus 1600 | 3800 BP | Amersfoort
.....

T
www.cultureelerfgoed.nl